

6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINDAKİ ETKİNLİKLERİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ BECERİLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

EXAMINING THE ACTIVITIES IN THE 6TH GRADE SOCIAL STUDIES TEXTBOOK IN TERMS OF SKILLS IN THE SOCIAL STUDIES CURRICULUM

Doktora Öğrencisi, Beyhan BAYRAK

Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Bilim Dalı,
kalkanbeyhan@hotmail.com
Bursa / Türkiye
ORCID: 0000-0001-7428-936X

ÖZET

Bu araştırmada, 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında bulunan etkinliklerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının öğrenme alanlarında belirlenen beceriler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu kararıyla 2020-2021 eğitim-öğretim yılında ortaokullarda okutulmak üzere ücretsiz olarak dağıtılan 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı oluşturmaktadır. Veri toplama araçlarındaki öğeler, amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan ölçüt örnekleme göre oluşturulmuştur. Veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Araştırmada öncelikle Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki her bir öğrenme alanı için vurgulanan beceriler belirlenmiş ve bu becerilerin alt boyutları oluşturulmuştur. Sosyal Bilgiler ders kitabının öğrenme alanlarında yer alan etkinliklerde bu belirlenen becerilere göre analiz edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda ders kitabında yer alan öğrenme alanlarındaki etkinlikler, belirlenen beceriler ve becerilerin alt boyutları açısından analiz edilmiş ve nicelleştirilerek tablolar halinde sunulmuştur. Analizler sonucunda, Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki öğrenme alanlarında vurgulanan becerilerin 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki etkinlikler açısından dağılımında dengesizlikler olduğu tespit edilmiştir. Belirlenen beceriler bazı öğrenme alanlarında tespit edilirken bazı öğrenme alanlarında hiçbir şekilde tespit edilememiştir. Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan etkinlikler hazırlanırken becerilere istenilen düzeyde yer verilmesi ve etkinliklerin becerilerin tüm alt boyutlarını kazandıracak biçimde hazırlanması önerisi verilebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Beceriler, Ders Kitabı, Etkinlikler

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine the activities in the 6th grade Social Studies textbook in terms of the skills determined in the learning areas of the Social Studies Curriculum. The research was carried out using the document analysis method, which is one of the qualitative research methods. The sample of the study consists of the 6th grade Social Studies textbook and the 2018

Social Studies Curriculum, distributed free of charge to be taught in secondary schools in the 2020-2021 academic year, with the decision of the Ministry of National Education, Board of Education and Discipline. The items in the data collection tools were created according to the criterion sampling, which is one of the purposeful sampling methods. The data were subjected to descriptive analysis. In the research, the highlighted skills for each learning area in the Social Studies Curriculum were determined and the sub-dimensions of these skills were created. The activities in the learning areas of the Social Studies textbook were analyzed according to these determined skills. In line with the data obtained, the activities in the learning areas in the textbook were analyzed in terms of the skills and sub-dimensions of the skills determined and presented in tables by quantifying them. As a result of the analysis, it was determined that there are imbalances in the distribution of the skills emphasized in the learning areas in the Social Studies Curriculum in terms of activities in the 6th grade Social Studies textbook. Although determined skills are identified in some learning areas, it has not been detected in some of the learning areas in no away. In this study, it can be suggested that the activities in Social Studies textbooks should be included in the desired level while preparing the activities and the activities should be prepared in a way to gain all sub-dimensions of the skills.

Keywords: Social Studies, Skills, Textbook, Activities

1.GİRİŞ

Dünyada sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda sürekli olarak bir değişme ve yenileşme süreci görülmektedir. Özellikle son yüzyılda toplumlar teknoloji ve bilgi alanında hızlı bir değişim söz konudur. Bu hızlı artış eğitimde de kendisini göstermiş ve eğitim alanında değişimlere neden olmuştur. Bilgi noktasındaki artışlar bilginin sadece öğrenilmesi gerektiğini ifade eden eğitimcilerin fikirlerini değiştirmiştir. Bu değişim bütün dünyada olduğu gibi ülkemizin eğitim görüşünde kendisini göstermiştir. Bundan sonra bilgiyi ezberleyen ve sürekli tüketen öğrenciler değil, bilgiyi üretebilen, ona nasıl ulaşacağını çözebilen, gerektiğinde doğru bir şekilde kullanabilen, bilgiler arasında sıra dışı bağlantılar kurabilen, öğrendiklerini bütünleştirip istediği amaca ulaşabilen, düşünme biçimini kontrol edebilen öğrenciler yetiştirmek için düzenlemeler yapılmaktadır. Yapılan düzenlemelerle birlikte sürekli bir değişim içinde olan dünyada insanlar değişimi yaşayan, öğrenen ve düşünme becerilerini kullanan kişiler olarak gelişimlerini gerçekleştirmektedirler (Gelen, 2011, s. 84).

Bütün ülkeler, yenilikleri ve değişimleri takip edebilmek ve ayak uydurabilmek için kendi eğitim yaklaşımlarını ve uygulamalarını daima sorgulayabilmelidir (Çelikkaya, Yıldırım, ve Kürümlüoğlu, 2019, s. 113). Çünkü geleceğini güvence altına almayı arzulayan toplumların yapması gereken en büyük yatırım eğitim olmalıdır. Geleceğe daha güvenli ve sağlam bakmak isteyen tüm toplumların da eğitime gereken değeri verdikleri görülmektedir. Bu tür toplumlar eğitim yoluyla kendine güvenebilen, girişimci yapıya sahip, karar verebilen ve verdiği kararları uygulayabilen, sorgulayabilen, eleştirebilen, üretici, başkalarına bağımlı olmayan istemeyen bireyleri yetiştirmek için çabalamaktadır (Özkan,2011, s. 336).

Yaşadığımız dönemde eğitimde düşünebilen ve sorgulayabilen bireylerin yetiştirilmesi istendiği için programlarda öğretim becerilerine daha fazla yer verilmektedir (Taşkiran, Baş ve Bulut, 2016, s.3). Çünkü bilgi toplumunda eğitim programlarının en önemli özelliği öğrenmenin sürekliliği ilkesine dayalı olmasıdır. Belirtilen toplumlar insanları her zaman bir öğrenme durumunda oldukları için okulun asıl görevi çok fazla şey öğretmek değil, bireylerin öğrenme kapasitesini geliştirmek, merak duygusunu arttırmak ve ezbersiz bir öğrenme gerçekleştirebilmek olmalıdır (Özdemir, 2011, s.97). Bu çerçevede eğitim kurumları, öğretim programları aracılığıyla öğrencilerin hayatta karşılaşacakları problemlerin üstesinden gelebilmesi için temel becerilerin öğretilmesini sağlamalıdır (Charles ve Lester, 1982; Mutluer, 2013, s. 357).

Değişen ve gelişen dünyada, etkili ve üretken vatandaşlar yetiştirmeyi görev bilen Sosyal Bilgiler dersinin, bilgi aktarımının gerçekleştirildiği bir ders olarak değil; öğrencilerin bilgiyi elde etmeye çalıştığı, bilimsel ve sistematik düşünme becerilerini elde ettiği bir ders olarak görülmesi gerekmektedir (Gelen, 2002, s. 101). Bu ders aracılığıyla öğrenci; hayatın kendisiyle karşı karşıya gelmeli, farklı çözümler üretebilmeli ve en uygun çözümü gerekçeleriyle birlikte ortaya koyabilmelidir. Sınıf içerisindeki uygulamalarda, öğrencilerin probleme ilişkin fikirler üretmesi, bir şeyin nedenini kavrayabilme becerilerinin geliştirilmesi ve geleceğe dair tahminlerde bulunması sağlanmalıdır (Gelen, 2002, s. 103). Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler eğitimi vasıtasıyla geliştirilmesi gereken düşünme becerilerin öğretiminde öğrencilerin bilgiye ulaşma, bilgiyi analiz etme, değerlendirme ve yaratma süreçlerinde aktif bir şekilde katılımının önemi ortaya çıkmaktadır (Doğanay, 2015, s.182).

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı beceri eğitiminin önemini sürekli olarak vurgulamaktadır. Programa göre öğrencilere, sosyal bilimleri alanında kullanılan bilimsel yöntemler hissettirilmelidir. Okulun içinde ve dışında gerçekleşen olaylardan yola çıkarak öğrenciler gerçek yaşam problemleri ve çelişkili olaylarla karşı karşıya getirilmelidir. Öğrencilerin karşılaştıkları toplumsal problemlere yönelik yansıtıcı düşünebilmeleri sağlanmalıdır. Bununla birlikte kazanımlarda yer alan güncel ve tartışmalı konular, farklı tartışma teknikleri kullanılarak ve düşünme becerileriyle ilişkilendirilerek sınıfta işlenmelidir (MEB, 2018, s. 10). Bu doğrultuda 2018 SBÖP’de kazandırılması amaçlanan tüm beceriler şu şekilde sıralanmıştır: “Araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme, empati, finansal okuryazarlık, girişimcilik, gözlem, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, iletişim, iş birliği, kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme, kanıt kullanma, karar verme, konum analizi, medya okuryazarlığı, mekânı algılama, öz denetim, politik okuryazarlık, problem çözme, sosyal katılım, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, yenilikçi düşünme, zaman ve kronolojiyi algılama” (MEB, 2018). SBÖP’de bulunan her bir öğrenme alanında kazandırılması gereken beceriler belirtilmiştir. Bu çalışma kapsamında 6.sınıf SBÖP’de öğrenme alanlarında kazandırılması amaçlanan beceriler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. 6. Sınıf SBÖP’de Yer Alan Öğrenme Alanları ve Kazandırılması Amaçlanan Beceriler

Öğrenme Alanı	Beceriler
Birey ve Toplum	Eleştirel düşünme- Zaman ve kronoloji
Kültür ve Miras	Zaman ve kronoloji
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Mekânı Algılama - Harita okuryazarlığı
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Yenilikçi düşünme - Araştırma
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Girişimcilik- Yenilikçi düşünme - Araştırma
Etkin Vatandaşlık	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma-Politik Okuryazarlık
Küresel Bağlantılar	Araştırmacı, Eleştirel düşünme

Öğretim programında bulunan kazanımların, değerlerin ve belirtilen becerilerin öğrencilere aktarılması için gerekli olan en önemli materyallerden biri ders kitaplarıdır. Ders kitaplarının her bir ögesi, öğretim programının amaç ve hedeflerine uygun olacak şekilde hazırlanmalıdır. Ders kitaplarında yer alan konu kavrama bilgileri dışında öğrencilerin bu bilgileri yaşamıyla özdeşleştirebilmesi için öğrendiklerini pekiştirebileceği etkinliklerin de kitaplarda yer alması gerekmektedir. Bu etkinlikler kazanımlara, değerlere ve becerilere uyacak bir şekilde hazırlanmalıdır.

Literatüre baktığımız zaman Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan becerilerle ilgili olarak bazı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Alan yazıya uygun olarak; Baykara, (2006), Çelikkaya (2011), Gelen (2011), Mutluer (2013), Bulut ve Taşkıran (2014), Aydemir ve Adamaz (2015) Taşkıran, Baş ve Bulut (2016), Aydemir ve Adamaz (2017), Aydemir (2017), Gümüş, Akyol, Avcı, ve Dikicigil (2019) gibi çalışmalar karşımıza çıkmaktadır.

2018 SBÖP ile birlikte yapılan değişikliklerle kazandırılması gereken beceriler artmıştır. MEB tarafından bu öğretim programına göre yeni ders kitapları hazırlanmış ve okullara ücretsiz olarak dağıtılmıştır. Bu kitapların öğretim programında belirlenen öğrenme alanlarındaki beceriler ve alt boyutlarını etkinlikler yoluyla ne kadar kazandırabildiği önemlidir. Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının öğrenme alanlarında vurgulanan becerilerin ve alt boyutlarının 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan etkinlikler kapsamında incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmada şu soruya yanıt aranmaya çalışılmıştır:

-“Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının öğrenme alanlarında vurgulanan beceriler ile 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki etkinliklerin uyumu nasıldır?”

2.YÖNTEM

2.1 Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nitel yöntem kullanılmış olup veriler doküman incelemesi vasıtasıyla elde edilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması planlanan olay veya olgulara dair bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 187). Doküman incelemesi yoluyla 2018 SBÖP'nin öğrenme alanlarında vurgulanan beceriler, 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı içerisindeki etkinlikler çerçevesinde incelenmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama araçlarını, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (MEB, 2018) ile 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı (MEB, 2020) oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2018-2019 öğretim yılından itibaren 5(beş) yıl süre ile ders kitabı olarak onaylanmıştır. Belirlenen veri toplama araçlarındaki öğeler, amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan ölçüt örnekleme göre oluşturulmuştur. Ölçüt örnekleme yönteminde önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılması söz konusudur (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 112). Buradaki ölçüt, 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki “Kitabımızı Tanıyalım” başlıklı sayfasındaki, öğrenilenlerin pekiştirileceği etkinliklerin yer aldığı bölümdür (MEB, 2020: 10).

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma nitel veri analizlerinden biri olan betimsel analize tabi tutulmuştur. Betimsel analiz yoluyla elde edilen veriler, önceden belirlenmiş temalar doğrultusunda özetlenip ve yoruma tabi tutulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 224). Bu çalışmada SBÖP'da her bir öğrenme alanı için vurgulanan beceriler belirlenmiş ve bu becerilerin alt boyutları farklı kaynaklardan tespit edilerek düzenlenmiştir. Öğrenme alanlarına göre belirlenen beceriler ve alt boyutları doğrultusunda 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki etkinlikler incelenmiş ve bu doğrultuda analizler yapılmıştır. Daha sonra alanında uzman üç öğretim üyesine elde edilen veriler gönderilmiş ve bağımsız görüşleri istenmiştir. Araştırmacı ve alan uzmanları tarafından görüş birliği yoluyla kabul edilen veriler belirlenmiştir. Görüş ayrılığı yoluyla belirlenen veriler tekrar kontrol edilmiş ve değiştirilmesi gereken noktalar ortak bir karar alınarak tekrar oluşturulmuştur. Araştırmanın problemine yönelik olarak elde edilen tespitler frekans ve yüzdeler halinde tablolastırılarak sunulmuştur.

3.BULGULAR

Araştırmada SBÖP'nin 6.sınıf öğrenme alanlarında vurgulanan beceriler ile 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının öğrenme alanlarındaki etkinliklerin uyumu incelenmiştir.

3.1.Birey ve Toplum Öğrenme Alanındaki Etkinlikler ile Becerilerin Durumu

Tablo 2. Birey ve Toplum Öğrenme Alanındaki Etkinliklerin Belirlenen Beceriler Açısından Analizi

Beceri	Alt Boyutlar	f	%
Eleştirel Düşünme	Bir kanıtı kullanma veya referansa dayandırabilme	2	33,33
	Kalıp yargıları fark edebilme	2	33,33
	Sebeup sonuç ilişkisini belirleyebilme	1	16,66
	Kararları sorgulayabilme	1	16,66
	Genelleme yapabilme	-	-
	İlkeleri türetebilme	-	-
	Sınıflama ve karşılaştırma yapabilme	-	-
	Kalıp yargıyı farkedebilme	-	-
	Çıkarımlarda bulunabilme	-	-
	Toplam		6
Zaman ve Kronoloji Algılama	Zaman şeridi oluşturabilme	1	100
	Zamanları ayırt edebilme	-	-
	Zaman ifadelerini doğru kullanabilme	-	-
	Kronolojik sıralama yapabilme	-	-
	Zaman şeridindeki veriyi yorumlayabilme	-	-
Toplam		1	100

Eleştirel Düşünme – Zaman ve Kronoloji Algılama becerilerinin alt boyutları (MEB, 2005)

Tablo 2'ye bakıldığında Birey ve Toplum öğrenme alanında bulunan etkinlikler içerisinde, "Eleştirel Düşünme Becerisi" ile ilgili olarak toplam F=6 (%100) etkinlik tespit edilmiştir. Eleştirel düşünme becerisinin, bir kanıtı kullanma veya referansa dayanma F=2 (%33,33), kalıp yargıları fark edebilme F=2 (%33,33), sebep sonuç ilişkisini belirleyebilme F=1 (%16,66), kararları sorgulayabilme F=1 (%16,66) alt boyutlarına yönelik etkinlikler bulunmaktadır. "Zaman ve Kronoloji Algılama" becerisi ile ilgili olarak toplam F=1 (%100) etkinlik tespit edilmiştir. Zaman ve kronoloji algılama becerisinin, sadece zaman şeridi oluşturabilme (%100) alt boyutuna dair etkinlik bulunmaktadır. Diğer alt boyutlarına yönelik etkinliklere rastlanmamıştır.

3.2.Kültür ve Miras Öğrenme Alanındaki Etkinlikler ile Becerilerin Durumu

Tablo 3. Kültür ve Miras Öğrenme Alanındaki Etkinliklerin Belirlenen Beceriler Açısından Analizi

Beceri	Alt Boyutlar	f	%
Zaman ve Kronoloji Algılama	Zamanları ayırt edebilme (geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman)	2	50
	Zaman şeridi oluşturabilme	2	50
	Takvim bilgisi edinebilme	-	-
	Zaman ifadelerini doğru kullanabilme	-	-
	Kronolojik sıralama yapabilme	-	-
Toplam		4	100

Zaman ve Kronoloji Algılama becerisini alt boyutları (MEB, 2005)

Tablo 3'e bakıldığında Kültür ve Miras öğrenme alanında bulunan etkinlikler içerisinde, "Zaman ve Kronoloji Algılama" becerisi ile ilgili olarak toplam F=4 (%100) etkinlik tespit edilmiştir. Zaman ve kronoloji algılama becerisinin zamanları ayırt edebilme F=2 (%50), zaman şeridi oluşturabilme F=2 (%50) alt boyutlarına yönelik etkinlikler bulunmaktadır. Diğer alt boyutlarla ilgili etkinliğe rastlanmamıştır.

3.3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanındaki Etkinlikler ile Becerilerin Durumu

Tablo 4. İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanındaki Etkinliklerin Belirlenen Beceriler Açısından Analizi

Beceri	Alt Boyutlar	f	%
Harita Okuryazarlığı	Sembollerini anlama ve yorumlayabilme	14	77,77
	Yön bulma	3	16,66
	Konum ve koordinat belirleyebilme	1	5,55
	Profil çıkarabilme	-	-
	Harita okuma ve yorumlayabilme	-	-
	Ölçek kullanabilme	-	-
	Uzaklık, alan ve eğim ölçebilme	-	-
	Taslak harita oluşturabilme ve fiziksel özellikleri tanımlama	-	-
Toplam		18	100
Mekanı Algılama	Uzay ilişkilerini görebilme (Bir cismin uzayda ya da bir şeklin kağıt üzerinde şeklini zihninde canlandırma. Bir şekli üç boyutlu görme. Bir alanı, krokiyi, sokağı veya binayı zihninde canlandırma)	-	-
	Harita, plan, kroki, grafik, diyagram çizebilme ve yorumlayabilme	-	-
	Küre kullanabilme	-	-
	Toplam		-

Harita Okuryazarlığı becerisinin alt boyutları (Koç ve Aksoy, 2015'ten uyarlanmıştır), Mekanı Algılama becerisinin alt boyutları (MEB,2005)

Tablo 4'e bakıldığında İnsanlar, Yerler Ve Çevreler öğrenme alanında bulunan etkinlikler içerisinde, "Harita Okuryazarlığı" becerisi ile ilgili olarak toplam F=18 (%100) etkinlik tespit edilmiştir. Harita okuryazarlığı becerisinin, sembollerini anlama ve yorumlayabilme F=14 (%77,77), yön bulma F=3 (%16,66), konum ve koordinat belirleyebilme F=1 (%5,55) alt boyutlarına yönelik etkinlikler bulunmaktadır. Profil çıkarabilme, harita okuma ve yorumlayabilme, ölçek kullanabilme, uzaklık, alan ve eğim ölçebilme alt boyutlarına yönelik etkinliklere rastlanmamıştır. "Mekanı Algılama" becerisine yönelik etkinliğe rastlanmamıştır.

3.4.Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanındaki Etkinlikler ile Becerilerin Durumu

Tablo 5. Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanındaki Etkinliklerin Belirlenen Beceriler Açısından Analizi

Beceri	Alt Boyutlar	f	%
Yenilikçi Düşünme	Fikirleri üretme	2	50
	Uygulama	2	50
	Kavramlaştırma	-	-
	Optimizasyon	-	-
Toplam		4	100
Araştırma	Bilgiyi bulma, kullanılabilir biçimde planlayabilme ve yazabilme	2	100
	Okuduğunu anlayabilme	-	-
	Toplam		2

Yenilikçi Düşünme becerisinin alt boyutları (Basadur, 2003'ten uyarlanmıştır), Araştırma becerisinin alt boyutları (MEB,2005)

Tablo 5'e bakıldığında Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında bulunan etkinlikler içerisinde, "Yenilikçi Düşünme" becerisi ile ilgili olarak toplam F=4 (%100) etkinlik tespit edilmiştir. Yenilikçi düşünme becerisinin, fikirleri üretme F=2 (%50), uygulama F=2 (%50) alt boyutlarına yönelik etkinlikler bulunmaktadır. "Araştırma" becerisi ile ilgili olarak toplam F=2 (%100) etkinlik tespit edilmiştir. Araştırma becerisinin, bilgiyi bulma, kullanılabilir biçimde planlayabilme ve yazabilme F=2 (%100) alt boyutuna yönelik etkinlik bulunmaktadır.

3.5.Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanındaki Etkinlikler ile Becerilerin Durumu

Tablo 6. Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanındaki Etkinliklerin Belirlenen Beceriler Açısından Analizi

Beceri	Alt Boyutlar	f	%
Girişimcilik	Ekonominin temel kavramlarını edinebilme	4	44,44
	Meslekleri ve çevresinde bulunan işyerlerini tanıyabilme	2	22,22
	Etrafındaki tanınmış ve başarılı girişimcileri tanıyabilme	1	11,11
	Bireylerin ekonomi içindeki çalışan ve tüketici olarak rollerini belirleyebilme	1	11,11
	Yenilikçi fikirler sunma, ürünler tasarlayabilme	1	11,11
	Eğitimin kendi gelecekleri üzerinde önemli rolünü anlayabilme	-	-
	Girişimciliğin karşı karşıya olduğu zorlukları anlayabilme	-	-
Toplam		9	100
Araştırma	Bilgiyi bulma, kullanılabilir biçimde planlama ve yazma	-	-
	Okuduğunu anlayabilme	-	-
Toplam		-	-
Yenilikçi Düşünme	Fikirleri üretme	1	50
	Kavramlaştırma	1	50
	Optimizasyon	-	-
	Uygulama	-	-
Toplam		2	100

Yenilikçi Düşünme becerisinin alt boyutları (Basadur, 2003'ten uyarlanmıştır), Araştırma ve Girişimcilik becerisinin alt boyutları (MEB,2005)

Tablo 6'ya bakıldığında Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında bulunan etkinlikler içerisinde, “Girişimcilik ” becerisi ile ilgili olarak toplam F=9 (%100) etkinlik tespit edilmiştir. Girişimcilik becerisinin, ekonominin temel kavramlarını edinebilme F=4 (%44,44), meslekleri ve çevresinde bulunan işyerlerini tanıyabilme F=2 (%22,22), etrafındaki tanınmış ve başarılı girişimcileri tanıyabilme F=1 (%11,11), bireylerin ekonomi içindeki çalışan ve tüketici olarak rollerini belirleyebilme F=1 (%11,11), yenilikçi fikirler sunma, ürünler tasarlayabilme F=1 (%11,11) alt boyutlarına yönelik etkinlikler bulunmaktadır. Eğitimin kendi gelecekları üzerinde önemli rolünü anlayabilme ve girişimciliğin karşı karşıya olduğu zorlukları anlayabilme alt boyutlarına yönelik etkinlik tespit edilmemiştir. “Araştırma” becerisine yönelik herhangi bir etkinlik tespit edilmemiştir. “Yenilikçi Düşünme ” becerisi ile ilgili olarak toplam F=2 (%100) etkinlik tespit edilmiştir. Yenilikçi düşünme becerisinin, fikirleri üretme F=1 (%50), kavramlaştırma F=1 (%50) alt boyutlarına yönelik etkinlikler bulunmaktadır.

3.6.Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanındaki Etkinlikler ile Becerilerin Durumu

Tablo 7. Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanındaki Etkinliklerin Belirlenen Beceriler Açısından Analizi

Beceri	Alt Boyutlar	f	%
Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma	Yazma	1	100
	Konuşma	-	-
	Okuma	-	-
	Dinleme	-	-
	Görsel okuma/ sunu	-	-
		Toplam	1 100
Politik okuryazarlık	İnsan haklarını öğrenebilme; sosyal, siyasal ve sivil kurumları tanıma	6	42,85
	Uyum içinde yaşayabilen ve süregelen toplumsal problemler altındaki durumları inceleyebilme	6	42,85
	Gençlere ulusal anayasaları öğretebilme	2	14,28
	Kültürel ve tarihi mirasın tanınmasını teşvik edebilme	-	-
	Toplumun kültürel ve dilsel çeşitliliğinin tanınmasını teşvik edebilme	-	-
		Toplam	14 100

Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma becerisinin alt boyutları (MEB, 2005), Politik Okuryazarlık becerisinin alt boyutları (Eurydice, 2012'den uyarlanmıştır)

Tablo 7'ye bakıldığında Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında bulunan etkinlikler içerisinde, “Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma” becerisi ile ilgili olarak toplam F=1 (%100) etkinlik tespit edilmiştir. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisinin, sadece yazma F=1 (%100) alt boyutuna yönelik etkinlik bulunmaktadır. Konuşma, okuma, dinleme, görsel okuma/sunu alt boyutlarına yönelik etkinlik bulunmamaktadır. “Politik Okuryazarlık” becerisi ile ilgili olarak toplam F=14 (%100) etkinlik tespit edilmiştir. Politik okuryazarlık becerisinin, İnsan haklarını öğrenebilme; sosyal, siyasal ve sivil kurumları tanıma F=6 (%42,85), uyum içinde yaşayabilen ve süregelen sosyal problemler altındaki durumları inceleyebilme F=6 (%42,85), gençlere ulusal anayasaları öğretme F=2 (%14,28) alt boyutlarına yönelik etkinlikler bulunmaktadır. Kültürel ve tarihi mirasın tanınmasını teşvik etme, toplumun kültürel ve dilsel çeşitliliğinin tanınmasına teşvik etme alt boyutlarına yönelik etkinlik bulunmamaktadır.

3.7.Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanındaki Etkinlikler ile Becerilerin Durumu

Tablo 8. Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanındaki Etkinliklerin Belirlenen Beceriler Açısından Analizi

Beceri	Alt Boyutlar	f	%
Eleştirel Düşünme	Bir kanıtı kullanma veya referansa dayanma	2	66,67
	Sebepler sonuç ilişkisini belirleyebilme	1	33,33
	İlkeleri türetebilme	-	-
	Genelleme yapabilme	-	-
	Kararları sorgulayabilme	-	-
	Sınıflama ve karşılaştırma yapabilme	-	-
	Kalıp yargıları fark etme	-	-
	Çıkarımlarda bulunabilme	-	-
Toplam		3	100
Araştırma	Bilgiyi bulma, kullanılabilir biçimde planlayabilme ve yazabilme	1	100
	Okuduğunu anlayabilme	-	-
Toplam		1	100

Eleştirel Düşünme – Araştırma becerilerinin alt boyutları (MEB, 2005)

Tablo 8'e bakıldığında Küresel Bağlantılar öğrenme alanında bulunan etkinlikler içerisinde, "Eleştirel Düşünme" becerisi ile ilgili olarak toplam F=3 (%100) etkinlik tespit edilmiştir. Eleştirel düşünme becerisinin, bir kanıtı kullanma veya referansa dayanma F=2 (%66,67), sebep sonuç ilişkisini belirleyebilme F=1 (%33,33) alt boyutlarına yönelik etkinlikler bulunmaktadır. Küresel Bağlantılar öğrenme alanında bulunan etkinlikler içerisinde, "Araştırma" becerisi ile ilgili olarak toplam F=1 (%100) etkinlik tespit edilmiştir. Araştırma becerisinin, bilgiyi bulma, kullanılabilir biçimde planlayabilme ve yazabilme F=1 (%100) alt boyutuna yönelik etkinlik bulunmaktadır.

4.SONUÇ

Ülkemizde Sosyal Bilgiler Programının değişmesi ile artık bilginin ezberlenmesi bir kenara bırakılmış ve öğrencilerin bilgiyi kendilerinin elde etmesi, yaparak ve yaşayarak öğrenmesi, öğrendiği bilgiyi yaşamında kullanması, düşüncelerini şekillendirebilmesi, öğrenmeyi öğrenmesi önemsenmiştir (Gelen, 2011, s. 84). MEB tarafından 2018 yılında yenilenen SBÖP'ı her bir öğrenme alanında kazandırılması gereken beceriler sınıflandırılmıştır. Bu doğrultuda öğretim programına göre hazırlanan ders kitaplarında öğrenme alanlarında belirtilen becerilerin yer alması gerekmektedir. Bu becerilerin de her öğrenme alanında dengeli bir şekilde yer almasına dikkat edilmelidir. Bu çalışmada 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı ele alınmış ve öğrenme alanlarındaki etkinliklerde becerilere ve becerilerin alt boyutlarına ne kadar yer verildiği saptanmaya çalışılmıştır. Yapılan inceleme ile birlikte elde edilen sonuçları şunlardır;

"Birey ve Toplum" öğrenme alanında eleştirel düşünme becerisinin, bir kanıtı kullanma veya referansa dayanma, kalıp yargıları fark edebilme, sebep sonuç ilişkisini belirleyebilme, kararları sorgulayabilme alt boyutlarına yönelik etkinlikler bulunurken, diğer alt boyutlara yönelik etkinliklere rastlanmamıştır. Zaman ve kronoloji algılama becerisinin, sadece zaman şeridi oluşturabilme alt boyutuna dair bir etkinlik bulunmaktadır. "Kültür ve Miras" öğrenme alanında vurgulanan zaman ve kronoloji algılama becerisinin zamanları ayırt edebilme, zaman şeridi oluşturabilme alt boyutlarına yönelik etkinlikler bulunurken, diğer alt boyutlara yönelik etkinliklere rastlanmamıştır. "İnsanlar, Yerler Ve Çevreler" öğrenme alanında harita okuryazarlığı becerisinin, sembolleri anlama ve yorumlayabilme yön bulma, konum ve koordinat belirleyebilme alt

boyutlarına yönelik etkinlikleri bulunmaktadır. Mekanı algılama becerisine yönelik etkinliğe rastlanmamıştır. “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı içerisindeki yenilikçi düşünme becerisinin, fikirleri üretme, uygulama alt boyutlarına yönelik etkinlikleri bulunurken, kavramlaştırma ve optimizasyon alt boyutlarına yönelik etkinlikleri bulunmamaktadır. Araştırma becerisine yönelik etkinlik tespit edilmemiştir. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı içerisindeki girişimcilik becerisinin, ekonominin temel kavramlarını edinebilme, meslekleri ve çevresinde bulunan işyerlerini tanıyabilme, etrafındaki tanınmış ve başarılı girişimcileri tanıyabilme, bireylerin ekonomi içindeki çalışan ve tüketici olarak rollerini belirleyebilme, yenilikçi fikirler sunma, ürünler tasarlayabilme alt boyutlarına yönelik etkinlikleri bulunmaktadır. Yenilikçi düşünme becerisinin, fikirleri üretme, kavramlaştırma alt boyutlarına yönelik etkinlikler bulunurken, uygulama ve optimizasyon alt boyutlarına yönelik etkinlikler bulunmamaktadır. Araştırma becerisine yönelik herhangi bir etkinlik tespit edilmemiştir. “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında politik okuryazarlık becerisinin, insan haklarını öğrenebilme, sosyal, siyasal ve sivil kurumları tanıma, uyum içinde yaşayabilen ve süregelen sosyal problemler altındaki durumları inceleyebilme, gençlere ulusal anayasaları öğretme alt boyutlarına yönelik etkinlikleri bulunurken, diğer alt boyutlara yönelik etkinlikler bulunmamaktadır. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında bulunan etkinlikler içerisinde, eleştirel düşünme becerisinin, bir kanıt kullanma veya referansa dayanma sebep sonuç ilişkisini belirleyebilme alt boyutlarına yönelik etkinlikler bulunmaktadır. Araştırma becerisinin, bilgiyi bulma, kullanılabilir biçimde planlayabilme ve yazabilme alt boyutuna yönelik etkinlik bulunmaktadır.

Sonuç olarak baktığımızda, SBÖP’da öğrenme alanlarında vurgulanan becerilerin 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki etkinlikler açısından dağılımında dengesizliklerin olduğu tespit edilmiştir. Öğrenme alanlarındaki etkinliklerde yer alan beceriler yeteri düzeyde olmadığı gibi bazı becerilere ise hiçbir şekilde yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca etkinliklerde yer verilen bir takım becerilerin alt boyutlarına tam anlamıyla inilmediği de görülmektedir. Bu durumda becerilerin kavranmasına ve uygulanmasına yönelik eksikler ortaya çıkacaktır. Bu çerçevede alan yazımızda elde ettiğimiz verilere eş değerde yapılan birtakım çalışmalar bulunmaktadır. Aydemir ve Adamaz (2017), (5-7.) sınıflar ders kitaplarını incelemiş ve becerilerin tüm etkinlikler içerisinde aynı oranda dağılmadığını vurgulamıştır. Gümüş vd. (2019) 7.sınıf sosyal bilgiler kitabını incelemiş ve etkinliklerde becerilere yönelik yeterince yer verilmediğine yönelik sonuca ulaşmıştır. Bu araştırmanın önerisi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı doğrultusunda hazırlanan 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı içerisindeki etkinliklerde becerilere istenilen düzeyde yer verilmesi ve etkinliklerin becerilerin bütün alt boyutlarını kazandıracak şekilde hazırlanması şeklinde verilebilir. Bu öneri aynı zamanda Sosyal Bilgiler 4, 5 ve 7.sınıf ders kitapları içinde dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

Aydemir, M. (2017). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan beceriler açısından incelenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3 (2) , 1-17.

Aydemir, M, Adamaz, K . (2017). Ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki kazanım ve etkinliklerin ortak ve derse özgü beceriler açısından incelenmesi. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 3 (2) , 37-59.

Basadur, Min (2003). Reducing Complexity in Conceptual Thinking Using Challenge Mapping, *Korean Journal of Thinking and Problem Solving*, Vol. 2003, Part: 2, pp. 5-28.

Baykara, N. (2006). Sosyal bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Bulut, B. ve Taşkıran, C. (2014). 6. sınıf sosyal bilgiler programındaki kazanımların zihinsel beceriler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 1-13.

Charles, R. T. Lester, F. K. (1982). Teaching Problem Solving: What, Why, How. Palo Alto. CA: Dale Seymour Publications.

Çelikkaya, T. (2011). Sosyal Bilgiler Programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyi: öğretmen görüşleri. Kastamonu Eğitim Dergisi, 19(3), 969-990.

Çelikkaya, T., Yıldırım, T. ve Kürümlüoğlu, M. (2019). Öğrenciler ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin programdaki becerilere ilişkin beceri hiyerarşileri, gerekçeleri ve önerileri. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(1): 111-132.

Doğanay, A. (2015). Etkin vatandaşlık için düşünme becerilerinin öğretimi. Sosyal Bilgiler Öğretimi (Demokratik Vatandaşlık Eğitimi) içinde (ss. 145-185), Ed. C. Öztürk. Ankara: Pegem Akademi.

Eurydice. (2012). Avrupa'da vatandaşlık eğitimi. Brüksel: Eğitim, İşitsel-Görsel Medya ve Kültür Yürütme Ajansı.

Gelen, İ. (2002). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde düşünme becerilerini kazandırma yeterliklerinin değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 10, S. 10, s. 100-119.

Gelen, İ. (2011). Sosyal bilgiler programındaki düşünme ile ilgili bazı ortak becerilerin kazanılma düzeyinin belirlenmesi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30(1), 83-106.

Gümüş, N.; Akyol, C.; Avcı, G. ve Dikiciğil, Ö. (2019). Sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki becerilerin 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan etkinlikler kapsamında incelenmesi. Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies, Number: 77, Winter, p. 219-229.

Koç, H. ve Aksoy, B. (2015). Harita becerileri ve 11-14 yaş grubundaki öğrencilerin yapabilecekleri harita becerileri. Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde (ss.361-387), Ed. M. Safran. Ankara: Pegem Akademi.

MEB. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (4, 5, 6 ve 7. sınıf). Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul Ve Ortaokul 4, 5, 6, 7. Sınıflar), www.meb.gov.tr

MEB. (2020). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı. Milli Eğitim Bakanlığı.

Mutluer C. (2013). Sosyal bilgiler programlarında yer alan beceriler hakkında sosyal bilgiler öğretmen görüşleri(izmir menemen örneği), International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/7 Summer, p. 355-362.

Özkan, R. (2011). Toplumsal yapı, değerler ve eğitim ilişkisi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 19(1), 333-34.

Taşkıran, C., Baş, K. ve Bulut, B. (2016). Sosyal bilgiler dersinin kendine özgü becerilerinin kazandırılma düzeyi. Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (11), 1-19.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.